

DOĞUŞUNDAN GÜNÜMÜZE
NESTÛRÎ KİLİSESİ

Eskiyeni Yayınları: 43

**DOĞUŞUNDAN GÜNÜMÜZE
NESTÛRÎ KİLİSESİ**

Talha FORTACI

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
AYDAN BASIM ve YAYIM LTD. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

1. Baskı: Şubat 2018

ISBN: 978-605-5978-47-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.eskiyeni.org • e-mail: fcr@fcr.com.tr

DOĞUŞUNDAN GÜNÜMÜZE NESTÛRÎ KİLİSESİ

Talha FORTACI

ANKARA 2018

Talha FORTACI

1990 yılında İzmir'in Konak ilçesinde dünyaya geldi. İlkokulu İzmir'de tamamladı. 2007 yılında İzmir Hatay Kestane Pazarı Kur'an Kursu'nda hafızlığını ikmal ettikten sonra Manisa Anadolu İmam Hatip Lisesi'ne kaydoldu. 2011 yılında buradan mezun oldu. Aynı yıl kazandığı Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni 2016 yılında tamamladı. İlahiyat Fakültesi birinci sınıftayken ikinci üniversite kapmasında başlamış olduğu Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Lisans Bölümü'nden 2015 yılında mezun oldu. Yine aynı yıl Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı'nda Tezli Yüksek Lisans öğrenimine başladı. 2017 yılı Aralık ayında "Nesturi Kilisesi (Başlangıçtan Günümüze)" isimli teziyle yüksek lisansını tamamladı. Bu süre zarfında çeşitli internet siteleri ve yerel gazetelerde köşe yazıları yazdı. Yazar 2018 yılı Ocak ayında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı'nda doktora eğitimine başladı.

2012-2015 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığında görev yapan yazar, 2015 yılında Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Bilimleri Anabilim Dalı'na Dinler Tarihi araştırma görevlisi olarak atandı. Halen bu görevine devam eden yazar evli ve iki çocuk babasıdır.

*“Bařka hiçbir heretiğe Nestorius’a yapıldığı kadar
haksızlık yapılmamıştır.”*

Friedrich Loofs

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	11
KISALTMALAR -----	
GİRİŞ-----	13
1. Metodolojik Bilgiler-----	13
1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi-----	13
1.2. Araştırmanın Yöntemi-----	15
1.3. Araştırmanın Kaynakları -----	15
2. Hıristiyanlık Tarihi Açısından İlk Beş Asırda Ortaya Çıkan İhtilaflara Genel Bir Bakış -----	18

BİRİNCİ BÖLÜM NESTÜRİLİĞİN TARİHİ SEYRİ

1. Nestûrî Tabiri ve Nestûrîlerin Kökeni-----	29
1.1. Nestûrî Tabiri-----	29
1.2. Nestûrîlerin Kökeni -----	31
1.3. Nestûrî-Keldânî Ayrımı -----	35
2. Patrik Nestorius'un Hayatı ve Eğitim Süreci-----	38
2.1. Nestorius'un Hayatı -----	38
2.2. Nestorius'un Eğitim Gördüğü Antakya İlahiyat Okulu -----	40
2.3. Nestorius'un Teolojisi-----	47
2.4. Birinci Efes Konsili ve Nestorius'un Aforoz Edilmesi -----	53
3. Nestûrî Kilisesi'nin Bağımsız Bir Kilise Olarak Ortaya Çıkışı -----	57
3.1. Nestûrî Kilisesi'nin Resmî Teşekkülü -----	57
3.2. Nestûrî Kilisesi'nin İnanç Esasları -----	59
3.2.1. Teslis Hakkındaki İnanç -----	59
3.2.2. Çarmıh Hâdisesi Hakkındaki İnanç -----	60
3.2.3. Diğer İnanç Konuları -----	61

İKİNCİ BÖLÜM NESTÜRÎ KİLİSESİNİN İDARİ YAPISI, UYGULANAN AYIN VE TÖRENLER

1. Nestûrî Kilisesi'nin Hiyerarşik Yapısı-----	65
1.1. Patrik ve Tayini-----	69
1.2. Patriğin Yetki ve Sorumlulukları-----	71
1.3. Piskoposlar ve Piskoposluk Bölgeleri-----	71
2. Nestûrî Kilisesi'nde Ayinler-----	72
2.1. Nestûrî Litürjisi-----	74
2.2. Ayinlerde Kullanılan Kitaplar -----	76

2.3. Sakramentler-----	77
2.3.1. Vaftiz -----	77
2.3.2. Qurbana/Evharistiya -----	79
2.3.3. Hastaları Yağlama-----	82
2.3.4. Günah İtirafı -----	83
2.3.5. Nikâh -----	84
2.3.6. Rahip Takdisi -----	86
2.3.7. Malka-----	87
2.4. Dini Günler ve Bayramlar-----	87
3. Geçiş Törenleri -----	89
3.1. Evlilik-----	89
3.2. Doğum ile İlgili Uygulamalar-----	91
3.3. Ölüm ve Cenaze Törenleri-----	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURULUŞUNDAN İTİBAREN NESTÜRİ KİLİSESİ'NİN YAYILDIĞI COĞRAFYALAR VE NESTÜRİLERİN BUGÜNKÜ DURUMLARI

1. Tarihte Nestürî Kilisesi'nin Yayıldığı Bölgeler-----	97
1.1. Anadolu -----	98
1.2. Orta Asya -----	99
1.3. Orta Doğu-----	103
1.4. Çin-----	106
1.5. Hindistan-----	108
2. Günümüzde Nestürîler-----	109
2.1. Türkiye Nestürîleri -----	110
2.2. Irak Nestürîleri -----	112
2.3. İran Nestürîleri -----	115
2.4. Batı'da Nestürîler-----	118
SONUÇ -----	121
KAYNAKÇA -----	125
EKLER -----	137

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
AÜİFD : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
bkz. : Bakınız
c. : Cilt
çev. : Çeviren
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ed. : Editör
ET : Erişim Tarihi
İSAV : İslami İlimler Araştırma Vakfı
M.S. : Milattan Sonra
sy. : Sayı
s. : Sayfa
ss. : Sayfa Aralıkları
SÜİF : Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
TKAE : Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TTK : Türk Tarih Kurumu
thk. : Tahkik Eden
Yay. : Yayınevi

ÖN SÖZ

Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde ortaya çıkan görüş ayrılıkları, sonuçları göz önüne alındığında Hıristiyanlık tarihi açısından son derece önemlidir. Özellikle İsa'nın tabiatı hakkındaki itizaller, Hıristiyanlık içerisinde birçok mezhebin teşekkül etmesinde temel sebep olmuştur. Şüphesiz ki ilk dönem itizallerinin en önemlileri Aryüs ve Nestorius'un etrafında şekillenen hareketlerdir. Gerek Aryüs'ün ortaya atmış olduğu kristolojik fikirler, gerekse Nestorius'un sahip olduğu teolojik görüşler, beraberinde dinsel kutuplaşmaları meydana getirmiş, bunun neticesinde de siyâsî iktidarları genel konsiller toplamaya sevk etmiştir.

Biz bu çalışmada V. yüzyılda ortaya çıkmış ve Nestorius'un öğretileri etrafında teşekkül etmiş olan Nestûrî Kilisesi'ni her yönüyle analiz etmeye çalışacağız. Birinci bölümde Nestûrîlerin etnik kökeni ve Nestûrî tabiri üzerinde durup, Nestûrîliğin kurucusu olan Nestorius hakkında bazı bilgiler vereceğiz. Nestorius'un yetiştiği Antakya Kilisesi'ni, teolojisini ve Efes Konsili'nde karşı karşıya kaldığı durumu ele alacağız. Bunların yanında Nestûrîliğin bağımsız bir kilise olarak kuruluş sürecini ve kilisenin doktrinel bağlamda kabul ettiği resmî öğretiyi nesnel olarak aktarmaya gayret edeceğiz.

İkinci bölümde Nestûrî Kilisesi'nin hiyerarşik yapısını ele alarak, kilisenin ayinlerini ve geleneksel uygulamalarını inceleyeceğiz. Nestûrî Kilisesi'nin litürjisini, kilisede uygulanan ayinleri, dînî bayram ve törenleri, evlilik, doğum ve ölüm gibi sosyal hayatı ilgilendiren konuları kendi inanç ve geleneklerine göre nasıl icra ettiklerini ortaya koymaya çalışacağız.

Son bölümde ise Nestûrî Kilisesi'nin resmî bir kilise haline gelmesinden itibaren hangi coğrafyalara yayıldığı, bu coğrafyalarda yerelmesini etkileyen faktörleri, günümüz dünyasında hangi bölgelerde yaşadıkları, geçmişten günümüze kadar gelen misyon anlayışları gibi konuları ulaşılabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde incelemeye gayret göstereceğiz.

Çalışmamızın hazırlanması aşamasında kendilerinden son derece istifade ettiğimiz Prof. Dr. Mehmet Aydın, Prof. Dr. Sami Baybal, Doç. Dr. Nermin Öztürk ve Yrd. Doç. Dr. Kemal Argon hocalarımıza teşekkür ederiz. Çalışmamızın alt başlıklarının şekillenmesinde önemli önerilerde bulunan Doç. Dr. Dursun Ali Aykıt'a, çalışmamızı beraber müzakere etme imkânı bulduğumuz ve bu noktada tespitlerinden çokça faydalandığımız Doç. Dr. Muhammet Tarakçı'ya, çalışmamızı baştan sona okuyup gerekli düzeltmeler için kıymetli tavsiyelerde bulunan Prof. Dr. Mehmet Katar'a ve mail yoluyla sorularımızı yanıtlayan Doğu Asur Kilisesi Hindistan Metropoliti Mar Aprem'e ayrıca teşekkürlerimizi sunarız.

Bilhassa çalışmamızın hazırlanmasının her aşamasında bize her konuda destek olan, yol gösteren ve problemleri çözme aşamalarında yardımını esirgemeyen danışman hocamız Yrd. Doç. Dr. Ahmet Aras'a da teşekkürü bir borç biliriz.

Talha FORTACI
Konya, 2017